

Drs J.J. van der Harst
Adviseur voor orgels
Karel Doormanlaan 440
tel. -1602-035641329
1213 T(?) Z Hilversum

Hilversum 12 juli 1985

Aan het Kerkbestuur van de Parochie van de H. Martinus, Oud-Zevenaar,
t.a.v. de Weled. Heer W.G.J. Kaalberg,
Oud-Zevenaarseweg 80
6905 AN Zevenaar.

Naar aanleiding van Uw brief d.d. 17 april i.l. bezocht ik in mej. l. kerk en orgel. Ik: onderzocht het instrument vrij grondig, ten einde tot een oordeel over een en ander te komen. Het resultaat van het onderzoek volgt hieronder.

1. Het orgelfront.

Het orgel is op een vrij uitzonderlijke wijze en plaats in het kerkgebouw gesitueerd: Het front sluit op monumentale wijze de Zuider Zijbeuk af en hoort organisch samen met hieronder staande altaar. De geschilderde panelen van het front alsmede de hoektorens spelen visueel een grotere rol dan de (niet sprekende) frontpijpen. De situatie te Uwent is in Engeland geen uitzondering. Voorbeelden van een vergelijkbare opzet ken ik in Vianen, R.K. Kerk en on Nes aan de Amstel, R.K. Kerk. In deze beide laatste gevallen is ook de zangersruimte naast het priesterkoor.

2. Het instrument zelf.

a. De tractuur (speel-en registermechaniek) zijn vervaardigd, blijkens het plaatje boven de klavieren, door de firma Schwarze te Anholt (Westfalen), een firma die in het Gelderse en Overijsselse nog al eens orgels plaatste, zo tussen ca. 1650 en 1020.

De grote verrassing bij Uw orgel was voor mij, dat diverse delen, waaronder de meeste pijpen, veel en veel ouder zijn, dan de periode, waarin Schwarze (ook bij U) werkzaam was. Ook de windladen lijken ons ouder wanneer we ze vergelijken met wat Schwarze b.v. gemaakt heeft voor het recentelijk onder mijn advies gerestaureerde orgel te Schalkhaar.

Het pijpwerk is geplaatst op een dubbele lade voor Manuaal I (Hoofdwerk) en Manuaal II (Positief). De lade heeft een pijppostelling met de grootste 16 pijpen aan beide zijden in hele tonen; vanaf e-klein loopt het pijpwerk chromatisch af. Voor op de lade (vanuit de kerk gezien) bevinden zich de 6 registers van het Hoofdmanuaal(I), daarna de 4. van het Positief (11).

1. Bourdon 16' 24 zachthout, rest metaal. In de deksels zij fragmenten van kranten van rond 1830 verwekt, gedrukt in het Frans, echter uit het toen met. Nederland verenigde België afkomstig: : Royaume des Pays Bas. Het jaartal kan kloppen met werkzaamheden, in die tijd uitgevoerd door de orgelmalers Lohman, te Zutphen gevestigd, en volgens GREGOIR (die in 1865 een boek over orgels in Nederland. en België uitgaf) in deze streken werkzaam was: "ils, ont amélioré et réparé" te Arnhem (St. Jan, St. Walburg), Zutphen (Grote en Broederkerk), Loo, Oud Zevenaar, Hengelo (G.), Drempt, Steenderen en Almen.
2. Prestant 8', 12 grootste van hout, rest metaal, Schwarze, tin
3. Gamba 8', groot octaaf afgeid van Prestant 8', de overige zelfstandig. Pijpwerk van Schwarze
4. Holpijp 8', groot octaaf van hut, rest metaal, de hoogste 5 conisch open. Zelfde pijpwerk met zelfde kranten als 1.
5. Octaaf 4', zelfde als 3, gaaf pijpwerk.
6. Octaaf 2', idem.
7. Salicionaal 8', 12 hout rest metaal. Schwarze.
8. Dolce 8', groot octaaf in combinatie met volgend register, pijpwerk van jongere datum dan Schwarze (geperste fabriekslabia).
9. Lieblich Gedackt 8', zelfde als 1 en 4, 12 hout rest metaal> Ook weer de 5 hoogste conisch open.
10. Fluit 4', als 9, de 12 hoogste conisch open.

Het oude pijpwerk is gaaf tot zeer gaaf bewaard gebleven, in het algemeen zijn opsneden en voetopeningen origineel. Kernsteken, matig tot weinig tot geen, niet diep

Het Schwarzepijpwerk heeft een hoger tingehalte en heeft expressions. Zes van de tien stemmen zijn ouder dan Schwarze, drie zijn van Schw., één stem is jonger.

Het orgel heeft een vrijstaande mechanische klaviatuur, die zo opgesteld is, dat de organist me de rug naar de achterwand van het orgel zit. De aanleg is in opzet goed, de speelaard, gezien de staat van slijtage, redelijk.

De algehele toestand van het orgel is slecht, hoewel bij ons bezoek de klank nog herkenbaar was.

De windladen, fraai van makelij, zijn door ouderdom en door verwarmingsinvloed lek (zeer!). De tractuur is, eveneens door ouderdom, versleten en niet meer betrouwbaar. Een zeer gevaarlijk element is de op vele plaatsen geconstateerde

houtworm, was afkomstig uit de vloerdelen. De pijproosters en stempels zijn zeer door worm aangetast.

Conclusie:

Dit orgel is, ondanks een enkel minder fraai element, een zeer mooi instrument, ten volle waard grondig hersteld te worden en in zijn huidige opzet te blijven, ondanks misschien enkele praktische bezwaren. Het moet mogelijk zijn, met spiegels contact tussen dirigent en organist te maken. Een wijziging in tractuur tast de monumentale waarde van het orgel aan ne verstoort het zo noodzakelijke contact tussen speler en instrument. Wij bevelen dan ook een restauratie aan en wel in die zin, dat het orgel in zijn huidige opzet en samenstelling gehandhaafd blijft. Aan te bevelen is, het register uit 1920 (Dolce 8' van II) te doen vervangen door een stijlvollere stem, i.c. een Fluit 2'. Het lijkt ons verder zinvol, de aandacht van de Rijksadviseur voor Orgels voor Uw orgel te vragen, niet direct om subsidie te vangen, maar wel om het orgel als monumentaal onderdeel van Uw kerkgebouw te traceren.

In de veronderstelling U met het bovenstaande van dienst te zijn geweest en ook verder gaarne tot Uw dienst verblijf ik met de meeste hoogachting,

J.J van der Harst